

K Z O M U N I K A T
B A D A Ń

Warszawa, maj 2009

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/69/2009

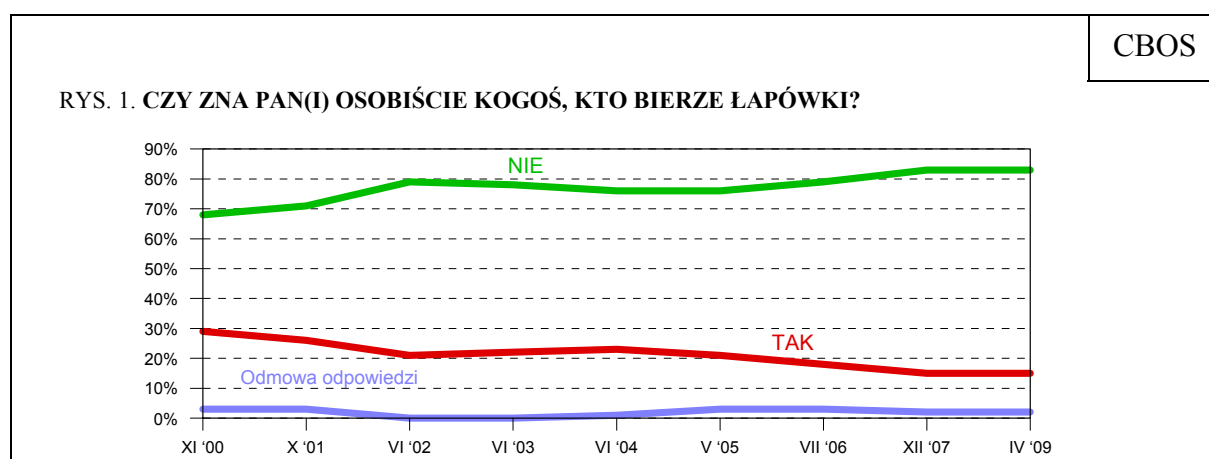
**KORUPCYJNE DOŚWIADCZENIA
POLAKÓW ORAZ ICH STOSUNEK
DO ŁAPOWNICTWA**

Zdecydowana większość Polaków (89%) uważa, że korupcja stanowi duży problem w naszym kraju. Co więcej, tylko 14% badanych dostrzega zmniejszenie się od dwóch lat zakresu tej patologii, dwukrotnie więcej zaś (30%) – jej rozszerzanie. Najbardziej skorumpowane dziedziny życia społecznego to – zdaniem ankietowanych – polityka oraz służba zdrowia, a w dalszej kolejności również sądownictwo i prokuratura oraz działalność urzędów samorządowych i centralnych¹.

Jak zatem opinie na temat korupcji w Polsce mają się do osobistych doświadczeń rodaków w tym względzie oraz jaki w związku z tym jest ich stosunek do łapownictwa? Na pytania te odpowiemy korzystając z wyników naszego kwietniowego sondażu².

ZNAJOMOŚĆ OSÓB PRZYJMUJĄCYCH ŁAPÓWKI

Osoby znające osobiście kogoś, kto bierze łapówki, stanowią obecnie 15% ogółu badanych. Od dwóch lat odsetek ten utrzymuje się na niezmiennym poziomie – najniższym od początku monitoringu, natomiast w porównaniu z rokiem 2000 zmalał niemal o połowę (z 29%). Obecnie aż 83% Polaków twierdzi, że nie zna osobiście nikogo przyjmującego łapówki, natomiast nieliczni (2%) odmawiają odpowiedzi na to pytanie.

¹ Zob. komunikat CBOS „Opinia społeczna o korupcji w Polsce”, kwiecień 2009.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (227) przeprowadzono w dniach 2–8 kwietnia 2009 roku na liczącej 1094 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków. Przy opracowaniu niektórych pytań korzystaliśmy z wyników badań z lat 2000–2007 zrealizowanych przez CBOS na zlecenie Fundacji Batorego.

Osobistą znajomość osób przyjmujących łapówki stosunkowo najczęściej deklarują badani z wyższym wykształceniem, ankietowani zajmujący najwyższe pozycje społeczno-zawodowe oraz osiągający największe dochody *per capita*. Nieco częściej niż inni są to też respondenci w wieku od 25 do 34 lat oraz mieszkańcy miejscowości powyżej 100 tys. ludności (zob. tabele aneksowe).

Badani deklarujący znajomość kogoś, kto przyjmuje łapówki, przeciętnie mówią o czterech osobach (średnia = 3,74), przy czym 45% z nich ma od trzech do pięciu takich znajomych, a 43% zna co najwyżej dwie osoby biorące łapówki.

W ostatnich latach istotnie zmniejszyła się liczba deklarowanych znajomości z osobami przyjmującymi łapówki. Średnio wymienianych jest w tym kontekście najmniej osób od 2000 roku, a w porównaniu z grudniem 2007 roku odsetek respondentów, którzy znają więcej niż pięć osób biorących łapówki, zmniejszył się o 7 punktów (z 18% do 11%).

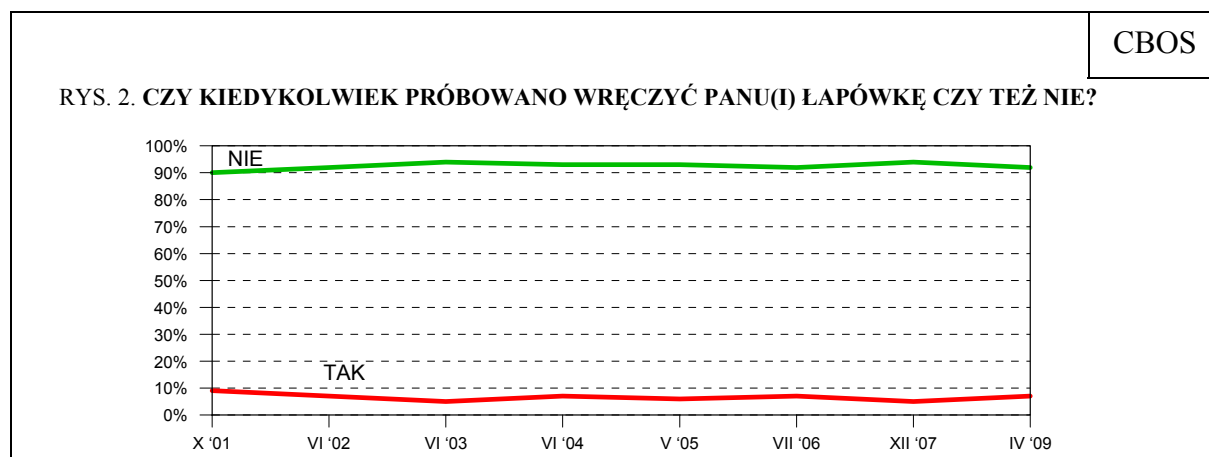
Tabela 1

Ile zna Pan(i) takich osób [biorących łapówki]?	Wskazania respondentów według terminów badań																	
	XI '00		X '01		VI '02		VI '03		VI '04		V '05		VII '06		XII '07		IV '09	
	N=303		N=258		N=226		N=221		N=222		N=230		N=170		N=130		N=169	
w procentach																		
Jedną	9	28	16	37	21	36	20	36	13	34	14	33	22	41	19	38	23	43
Dwie	19		21		15		16		21		19		19		19		20	
Trzy	13		17		23		22		22		21		16		26		25	
Cztery	11	41	6	37	7	44	5	41	8	48	5	44	5	39	7	44	7	45
Pięć	17		14		14		14		18		18		18		11		13	
Sześć	3		2		2		1		0		2		6		3		0	
Siedem	1		0		0		0		1		1		0		1		1	
Osiem	0	13	0	9	0	11	0	12	0	12	2	16	3	14	1	13	0	8
Dziewięć	0		0		0		0		0		0		0		1		0	
Dziesięć	9		7		9		11		11		11		5		7		7	
Więcej niż dziesięć	9	2	4	7	3	6	4	5	3	6	4	5	3	4	5	3		
Brak odpowiedzi	9	16	4	5	5	3	2	1	0									
Średnia*	5,43	3,81	4,15	4,82	4,28	5,09	4,15	3,86	3,74									
Odchylenie standardowe	5,31	3,50	3,98	5,74	3,90	6,01	4,17	3,37	3,87									
Minimum	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maksimum	35	30	21	50	30	50	30	21	30	30	30	21	30	21	30	30	30	30

* W obliczeniach pominięto pojedyncze odpowiedzi skrajne – zdecydowanie zawyżające wartość średniej

PRZYJMOWANIE ŁAPÓWEK

Jeden na czternastu badanych (7%) przynajmniej raz w życiu znalazł się w sytuacji, w której jemu próbowano wręczyć łapówkę. Liczba ta od 2001 roku utrzymuje się na zbliżonym poziomie – jedynie z nieznacznymi wahaniami (zwykle w granicach błędu statystycznego).

* Pominięto „trudno powiedzieć”

Z próbami przekupstwa spotykały się przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem (19%) i dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (21%); ze względu na status zawodowy byli to przeważnie przedstawiciele kadry kierowniczej oraz wysoko wykwalifikowanych specjalistów (21%). Nieco częściej niż inni w takiej sytuacji znaleźli się również mieszkańcy największych polskich miast (14%), średni personel zawodowy – w tym technicy (15%), osoby zatrudnione w instytucjach państwowych (15%) lub w spółkach właścicieli prywatnych i państwa (19%), a także badani w ogóle niepraktykujący religijnie (15%) – zob. tabele aneksowe.

WRĘCZANIE ŁAPÓWEK

Liczba osób deklarujących wręczanie łapówek istotnie zmniejszyła się w 2006 roku (spadek z 15% do 9%) i od tamtego czasu utrzymuje się na niezmiennym poziomie. Jak wynika z deklaracji, w ciągu ostatnich trzech–czterech lat co jedenasty dorosły Polak (9%) znalazł się w sytuacji, w której był zmuszony dać łapówkę.

Tabela 2

Czy w ciągu ostatnich 3–4 lat miała miejsce taka sytuacja, że był(a) Pan(i) zmuszony(a) dać łapówkę?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	X '93*	IV '97*	VII '99*	XI '00*	VI '02	VI '03	VI '04	V '05	VII '06*	XII '07	IV '09
	w procentach										
Tak	16	20	19	14	16	17	15	15	9	9	9
Nie	77	74	73	85	82	80	83	83	90	89	89
Trudno powiedzieć i odmowa odpowiedzi	7	6	8	1	3	4	2	2	1	2	2

* W roku 1993 pytanie brzmiało: „Czy w ciągu ostatnich 4 lat miała miejsce taka sytuacja, że musiał(a) Pan(i) dać łapówkę?”, w latach 1997 i 1999 pytanie brzmiało: „Czy w ciągu ostatnich 4 lat miała miejsce taka sytuacja, że musiał(a) Pan(i) dać komuś jakiś prezent lub pieniądze, żeby załatwić lub przyspieszyć załatwienie jakiejś sprawy?”, a w latach 2000 i 2006 pytanie brzmiało: „Bardzo często mówiąc o korupcji mamy na myśli wręczanie i przyjmowanie łapówek. Panuje przekonanie, że w Polsce przy załatwianiu wielu spraw niezbędne jest wręczenie łapówki. Czy w ostatnich 3–4 latach zdarzyło się Panu(i) wręczyć łapówkę?”.

Choć od 2006 roku nie zmienił się odsetek osób przyznających się do dawania łapówek, wyraźnie w tym czasie zmniejszyła się częstość tego procederu. Z 15% do 4% zmalała liczba tych, którzy w ostatnich latach wręczali łapówki więcej niż pięć razy, a jednocześnie z 33% do 49% przybyło jednorazowych incydentów tego typu.

Tabela 3

Ile razy miała miejsce taka sytuacja?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI '00	VII '06	IV '09
	N=145	N=84	N=99
	w procentach		
Raz	44	33	49
Dwa razy	25	23	13
Trzy razy	10	9	21
Cztery razy	3	6	5
Pięć razy	10	6	8
Więcej niż pięć razy	3	15	4
Odmowa odpowiedzi oraz odpowiedzi „nie pamiętam”, „trudno powiedzieć”	5	8	0

Wśród tych, którzy deklarują, że w ostatnich trzech–czterech latach wręczali łapówki, nieco częściej niż inni znaleźli się respondenci o stosunkowo wysokich dochodach (1000–1500 zł w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym), w wieku od 25 do 44 lat, zamieszkujący miejscowości powyżej 100 tys. ludności, zatrudnieni w spółkach prywatno-państwowych oraz niepraktykujący religijnie (zob. tabele aneksowe).

Od roku 2007 minimalnie (o 2 punkty, do 5%) wzrosła liczba osób, które w ciągu ostatnich trzech lat znalazły się w sytuacji, kiedy próbowały wręczyć prezent lub pieniądze podczas załatwiania jakiejś sprawy, ale odmówiono im ich przyjęcia.

Tabela 4

Czy w ciągu ostatnich 3 lat miała miejsce taka sytuacja, że załatwiając jakąś sprawę próbował(a) Pan(i) wręczyć prezent lub pieniądze, ale odmówiono ich przyjęcia?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XI '00	VII '06	XII '07	IV '09
	w procentach			
Tak	5	3	3	5
Nie	94	97	97	94
Odmowa odpowiedzi	1	0	0	1

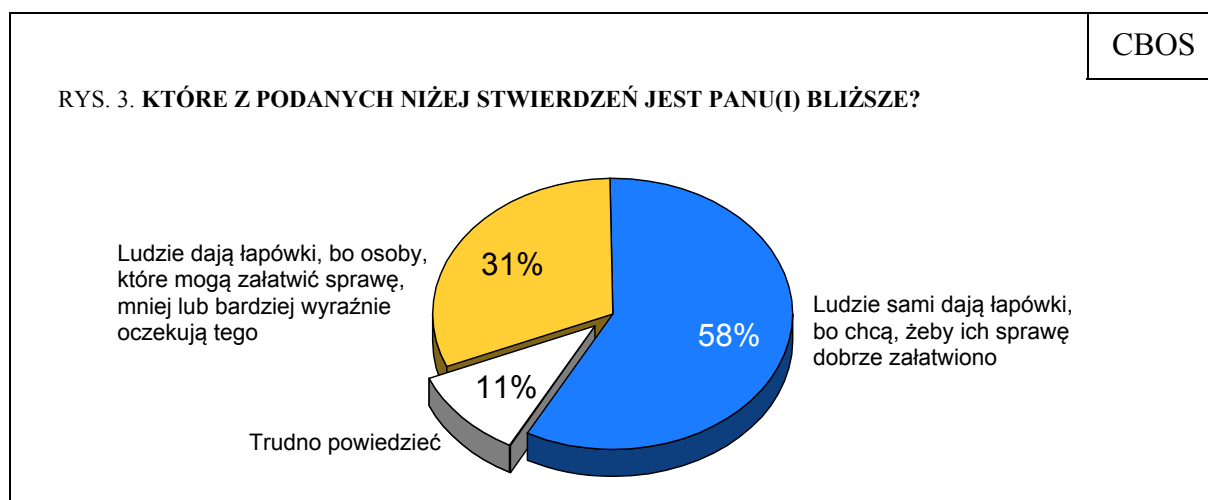
Sytuacja, w której pomimo wręczenia prezentu lub pieniędzy nie udało się załatwić określonej sprawy, w dalszym ciągu dotyczy jedynie nielicznych respondentów. W ciągu ostatnich trzech lat znalazły się w niej średnio dwie osoby na sto (2%) spośród biorących udział w badaniu.

Tabela 5

Czy w ciągu ostatnich 3 lat miała miejsce taka sytuacja, że załatwiając jakąś sprawę wręczył(a) Pan(i) prezent lub pieniądze, ale mimo to sprawa nie została pomyślnie załatwiona?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XI '00	VII '06	XII '07	IV '09
	w procentach			
Tak	3	1	2	2
Nie	96	99	98	97
Odmowa odpowiedzi	1	0	0	1

STOSUNEK DO ŁAPOWNICTWA

Mając do wyboru dwa stwierdzenia dotyczące łapownictwa większość badanych (58%) przyznaje, że ludzie sami dają łapówki, ponieważ chcą żeby ich sprawę właściwie załatwiono. Tylko niespełna co trzeci respondent (31%) jest zdania, że łapówki tak naprawdę są odpowiedzią na mniejsze lub większe oczekiwania osób, które są kompetentne do załatwienia określonej sprawy. Co dziewiąty ankietowany nie ma wyrobionej opinii w tej kwestii.

W ostatnich latach wyraźnie zmalało przekonanie o tym, że konkretne sytuacje wymagają wręczenia łapówki, natomiast coraz częściej Polacy przyznają, że dawanie pieniędzy lub prezentów za przysługę jest raczej zakorzenione w społecznej mentalności i wypływa z przekonania, że w ten sposób konkretna sprawa zostanie załatwiona lepiej lub szybciej.

Tabela 6

Które z podanych niżej stwierdzeń jest Panu(i) bliższe?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VII 1991	II 1992	VII 2000	IV 2009
	w procentach			
Ludzie sami dają łapówki, bo chcą, żeby ich sprawę dobrze załatwiono	52	51	46	58
Ludzie dają łapówki, bo osoby, które mogą załatwić sprawę, mniej lub bardziej wyraźnie oczekują tego	35	38	44	31
Trudno powiedzieć	13	11	10	11

Chcąc nieco bardziej kompleksowo zbadać opinie na temat wręczania i przyjmowania łapówek, odczytaliśmy respondentom szereg stwierdzeń związanych z tą problematyką. Ich zadaniem było ustosunkowanie się do każdego z nich przez określenie, czy jest ono prawdziwe czy fałszywe. Jaki zatem stosunek do łapownictwa uwidacznia się wśród Polaków na podstawie opinii o tych stwierdzeniach?

RYS. 4. PONIŻEJ PRZEDSTAWIAMY RÓŻNE STWIERDZENIA. PROSZĘ POWIEDZIEĆ O KAŻDYM Z NICH, CZY ZGADZA SIĘ PAN(I) Z NIM CZY TEŻ NIE

■ Zgadzam się ■ Nie zgadzam się □ Trudno powiedzieć

Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna

Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki

Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości

Ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi

Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia

Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki

Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek

Tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje

Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione

Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne

Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący

Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji

Dość powszechne w społeczeństwie jest przekonanie, że łapówka zawsze i wszędzie jest niemoralna – uważa tak 82% ankietowanych. Nieco mniej osób (77%) sądzi, że na potępienie zasługują zarówno biorący łapówki, jak też ci, którzy je wręczają. Dwie trzecie badanych (66%) stwierdza, że przyjmujący łapówki to ludzie z gruntu nieuczciwi, a ponad połowa (56%) domaga się wymierzania łapówkarzom wysokich kar więzienia. Co drugi respondent (49%) jest przekonany, że nie przekupiłby nikogo nawet wówczas, gdyby zmuszała go do tego sytuacja. Co jednak istotne, tyle samo osób (49%) stwierdza, że obecna sytuacja zmusza do korumpowania, a nieco mniejsza grupa (47%) uważa, że łapówek nie biorą tylko ci, którym nikt ich nie proponuje. Dwie piąte Polaków (41%) usprawiedliwia przekupstwo w pewnych sytuacjach, a minimalnie mniej pytanym (39%) potępia wyłącznie łapówki pieniężne. Blisko co trzeci respondent (31%) winą obarcza tylko dających łapówki, nie zaś biorących, a co czwarty (26%) stwierdza, że łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji. Jednocześnie większość ankietowanych (66%) wyraża przekonanie, że prezent za przysługę nie jest łapówką, lecz jedynie oznaką szacunku i życzliwości.

Opinie o przedstawionych kwestiach w sposób oczywisty istotnie różnią się w grupie tych, którzy w ostatnich trzech–czterech latach byli zmuszeni przynajmniej raz wręczyć łapówkę, oraz wśród tych, którzy w tym czasie nie znaleźli się w takiej sytuacji. Osoby dające łapówki zdecydowanie częściej twierdzą, że obecna sytuacja zmusza do takich czynów (80% wobec 47%) oraz niemal dwukrotnie częściej usprawiedliwiają wręczanie łapówek w pewnych sytuacjach (71% wobec 38%). Zdecydowanie rzadziej natomiast deklarują, że nie wręczą łapówki, nawet gdyby zmuszała ich do tego sytuacja (9% wobec 54%), rzadziej winą obarczają wyłącznie dających łapówki (16% wobec 33%) i wyraźnie mniej entuzjastycznie odnoszą się do pomysłu karania przekupstwa więzieniem (47% wobec 57%). Rzadziej też skłonni są nazywać przyjmujących łapówki ludźmi z gruntu nieuczciwymi (54% wobec 68%) oraz potępiać zarówno biorących, jak i dających łapówki (67% wobec 78%).

Tabela 7

Poniżej przedstawiamy różne stwierdzenia. Proszę powiedzieć o każdym z nich, czy zgadza się Pan(i) z nim czy też nie	Zgadzam się		Nie zgadzam się		Trudno powiedzieć	
	wśród dających łapówki	wśród niedających łapówek	wśród dających łapówki	wśród niedających łapówek	wśród dających łapówki	wśród niedających łapówek
	w procentach					
1. Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna	80	83	14	10	6	7
2. Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki	67	78	23	13	10	9
3. Ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi	54	68	38	23	8	9
4. Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości	67	65	23	22	10	13
5. Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia	47	57	42	31	11	12
6. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek	80	47	16	40	4	13
7. Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki	9	54	80	28	11	18
8. Tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje	42	48	51	39	7	13
9. Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione	71	38	26	52	3	10
10. Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne	42	39	52	51	6	10
11. Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący	16	33	76	52	8	15
12. Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji	29	25	68	63	3	12

W porównaniu z ostatnim pomiarem (z czerwca 2004 roku) – po wzroście rygoryzmu w stosunku do łapownictwa – obecnie obserwujemy złagodzenie stanowiska Polaków w odniesieniu do wielu kwestii. Zdecydowanie rzadziej niż pięć lat temu ankietowani opowiadają się za wymierzaniem za łapówki wysokich kar więzienia (spadek o 24 punkty), nieco rzadziej wyrażają przekonanie o niemoralności tego procederu bez względu na sytuację (spadek o 6 punktów), rzadziej też mówią o bezwzględnej nieuczciwości osób przyjmujących łapówki. Natomiast częściej niż przed pięcioma laty uznają dawanie łapówek za usprawiedliwione w pewnych okolicznościach (wzrost o 6 punktów) i potępiają wyłącznie wręczanie pieniędzy (wzrost o 6 punktów). Jednocześnie od 2004 roku nieznacznie wzrosło przekonanie (o 4 punkty), że prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości.

Pozytywne zmiany w stosunku do przejawów korupcji i łapówkarstwa to 14-punktowy spadek liczby osób przekonanych, iż obecna sytuacja zmusza do korumpowania, oraz 9-punktowy – że łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji. Rzadziej też (o 8 punktów) wyrażane są opinie, iż tylko ci nie biorą łapówek, którym nikt ich nie proponuje. Od 1999 roku notujemy również systematyczny wzrost deklaracji pozostania uczciwym nawet w sytuacji zmuszającej do wręczenia łapówki.

Tabela 8

Poniżej przedstawiamy różne stwierdzenia. Proszę powiedzieć o każdym z nich, czy zgadza się Pan(i) z nim czy też nie	Zgadzam się				Nie zgadzam się				Trudno powiedzieć			
	VII '99	XI '00	VI '04	IV '09	VII '99	XI '00	VI '04	IV '09	VII '99	XI '00	VI '04	IV '09
	w procentach											
1. Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna	83	80	88	82	8	10	8	10	9	10	4	8
2. Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki	73	70	76	77	17	21	15	14	10	9	9	9
3. Ci, co biorą łapówki, to ludzie z gruntu nieuczciwi	64	-	72	66	23	-	19	25	13	-	9	9
4. Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości	55	73	62	66	27	15	24	21	18	12	14	13
5. Za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia	53	51	80	56	31	32	12	32	16	17	8	12
6. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek	63	55	63	49	26	30	28	38	11	15	9	13
7. Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki	36	40	46	49	41	39	36	33	23	21	18	18
8. Tylko ci nie biorą łapówek, którym ich nikt nie proponuje	54	-	55	47	31	-	34	40	14	-	11	13
9. Dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione	46	42	35	41	43	43	54	49	11	15	11	10
10. Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne	32	27	33	39	54	61	58	51	14	12	8	10
11. Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący	27	28	30	31	54	59	59	54	20	13	11	15
12. Łapówki zapewniają godziwe wynagrodzenie i są dodatkiem do niskich pensji	39	29	35	26	47	56	54	63	15	15	11	11

Dla zbadania poziomu akceptacji i potępienia łapownictwa na podstawie reakcji na powyższe stwierdzenia utworzyliśmy specjalny wskaźnik przyjmujący wartości od 0 do 12, gdzie 0 oznacza całkowitą akceptację tego zjawiska, a 12 – bezwzględne jego potępienie³.

³ Zsumowano wszystkie odpowiedzi wyrażające nawet minimalne przyzwolenie na wręczanie lub przyjmowanie łapówek – bez względu na ich formę. Wskaźnik tworzą zatem odpowiedzi akceptujące stwierdzenia 1, 2, 4, 5, 6 oraz zaprzeczające stwierdzeniom 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

W celu porównania zmian w czasie takie same wskaźniki utworzyliśmy na podstawie wyników badań z 1999 i 2004 roku, w których respondenci ustosunkowywali się do identycznych stwierdzeń.

Obecnie wręczanie i przyjmowanie łapówek spotyka się z całkowitą akceptacją 3% społeczeństwa. Umiarkowane przyzwolenie na tego typu sytuacje wyraża co trzeci badany (32%), a co siódmy (14%) ma ambiwalentny stosunek do tej kwestii. Umiarkowane potępienie łapówkarstwa deklaruje niemal połowa Polaków (47%), a 4% społeczeństwa wyraża absolutny sprzeciw wobec jakichkolwiek przejawów tego zjawiska. Średnia wartość wskaźnika potępienia łapówkarstwa, mierzonego na skali od 0 do 12, wynosi obecnie 6,45 i jest wyższa niż w roku 1999 (5,91), natomiast niższa niż w roku 2004 (6,71).

Tabela 9

Terminy badań	Całkowita akceptacja	Umiarkowana akceptacja	Stosunek ambiwalentny	Umiarkowane potępienie	Całkowite potępienie	Średnia na skali 0–12
			Punkty na skali			
	0–1	2–5	6	7–10	11–12	
	w procentach					
VII '99	5	36	16	42	1	5,91
VI '04	2	25	18	52	3	6,71
IV '09	3	32	14	47	4	6,45

Wskaźnik ten, co jest oczywiste, istotnie różni się wśród tych, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich trzech–czterech lat byli zmuszeni dać łapówkę (5,67), oraz w grupie tych, którzy w ostatnich latach nie znaleźli się w takiej sytuacji (6,58).

Wartość omawianego wskaźnika jest nieco wyższa wśród młodszych respondentów, szczególnie w grupie uczniów i studentów, a ponadto wzrasta wraz z wykształceniem badanych. Stosunkowo częściej niż inni łapówkarstwo potępiają mieszkańcy największych miast, a także osoby o najwyższych dochodach *per capita* i prawicowych poglądach politycznych. Ze względu na status zawodowy stosunkowo najbardziej krytyczni wobec tej patologii są pracownicy administracyjno-biurowi, średni personel, technicy oraz kadra kierownicza, specjaliści. Co ciekawe, stosunku do łapownictwa nie różnicuje istotnie religijność Polaków – zbliżony poziom potępienia w tym względzie notujemy zarówno wśród praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu, jak i wśród osób w ogóle nieuczestniczących w obrzędach religijnych, co więcej – w tej ostatniej grupie jest on nawet nieco wyższy.

Tabela 10

Cechy społeczno-demograficzne respondentów		Wskaźnik potępienia łapówkarstwa	Odchylenie standardowe
Płeć	Mężczyźni	6,59	2,39
	Kobiety	6,34	2,55
Wiek	18–24 lata	6,91	2,40
	25–34	6,63	2,52
	35–44	6,45	2,56
	45–54	6,43	2,40
	55–64	6,51	2,38
	65 lat i więcej	5,85	2,49
Miejsce zamieszkania	Wieś	6,17	2,50
	Miasto do 20 tys.	6,73	2,15
	20–100 tys.	6,74	2,36
	101–500 tys.	6,18	2,76
	501 tys. i więcej mieszk.	6,90	2,40
Wykształcenie	Podstawowe	5,88	2,58
	Zasadnicze zawodowe	6,36	2,39
	Średnie	6,74	2,40
	Wyższe	6,94	2,43
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)	Kadra kierownicza, spec. z wyższym wyksz.	6,93	2,60
	Średni personel, technicy	7,17	2,33
	Pracownicy adm.-biurowi	7,23	2,40
	Pracownicy usług	6,72	2,37
	Robotnicy wykwalifikowani	6,45	2,38
	Robotnicy niewykwalifikowani	6,73	2,35
	Rolnicy	5,26	2,23
	Pracujący na własny rachunek	6,46	2,39
Bierni zawodowo	Renciści	5,76	2,73
	Emeryci	5,98	2,47
	Uczniowie i studenci	7,07	2,46
	Bezrobotni	6,38	2,32
	Gospodynie domowe i inni	6,73	2,30
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	6,55	2,39
	501–750	6,44	2,64
	751–1000	6,57	2,29
	1001–1500	6,54	2,30
	Powyżej 1500 zł	6,84	2,52
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	6,67	2,47
	Raz w tygodniu	6,39	2,51
	1–2 razy w miesiącu	6,47	2,27
	Kilka razy w roku	6,36	2,48
	W ogóle nie uczestniczy	6,83	2,73
Poglądy polityczne	Lewica	6,27	2,52
	Centrum	6,51	2,55
	Prawica	6,90	2,25
	Trudno powiedzieć	5,73	2,51

Skala osobistych doświadczeń korupcyjnych w polskim społeczeństwie jest na szczęście znacznie mniejsza niż postrzegany zakres problemu korupcji w Polsce. Od kilku lat odsetek osób przyznających się do dawania łapówek utrzymuje się na niezmiennym poziomie – znacznie niższym niż pod koniec lat dziewięćdziesiątych czy w pierwszych latach obecnego wieku. Pozytywnym symptomem jest coraz mniej przypadków wręczania prezentów lub pieniędzy za załatwienie sprawy oraz coraz mniejsza znajomość osób przyjmujących łapówki.

Pomimo nieco większego obecnie niż w 2004 roku przyzwolenia na łapownictwo optymizmem może napawać istotny spadek liczby respondentów przekonanych, że aktualna sytuacja w naszym kraju zmusza do dawania łapówek. Coraz silniejsza jest też świadomość, że często ludzie sami napędzają spiralę łapówkarstwa sądząc, że przez wręczenie prezentu lub pieniędzy ich sprawa zostanie załatwiona lepiej bądź sprawniej.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI